

грунтованою», –стверджує директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти О. Удод, можна зробити тільки один висновок: кампанія є цілеспрямованою а урядові країни не потрібна грамотна молодь. Якщо до цього додати руйнування під будь-якими приводами системи початкової та середньої освіти через масове закриття спочатку дитячих садочків, а згодом і середніх шкіл, ганебне руйнування навчальних планів для підготовки фахівців з вищою освітою, можна зробити висновки, що минулий уряд Януковича-Азарова, де першу скрипку в галузі освіти «грав» Д. Табачник, був злочинним. Сьогодні Д. Табачник з посади міністра МОН України звільнений, але апарат поки-що майже без змін, а процес навчання на місці не стоїть.

Наразі для відновлення авторитету освітянської галузі України слід здійснити декілька кроків, а саме:

1. Терміново замінити усі навчальні підручники з масовими помилками на вивірені. Оплату за таку заміну дозволити батькам здійснити з певним відтермінуванням.
2. Негайно припинити закриття шкіл. Через три-чотири роки доведеться їх відкривати знову, а вони вже будуть зруйновані.
3. Відновити навчальні плани підготовки фахівців з вищою освітою так, щоб на самостійне вивчення студентами відводилося не більше 50% матеріалу.
4. Оптимізувати кількість контролюючих підрозділів і працівників у вищих навчальних закладах, чим збільшити кількість часу науково-педагогічних працівників на підготовку до занять, та підготовку навчально-методичних посібників.
5. Удосконалити впроваджену пагубну систему контролю за якістю освіти. Більше довіряти науково-педагогічним працівникам, котрі ведуть певні курси, а не посилати перевіряючих, котрі не є фахівцями з цих дисциплін.

Список використаних джерел

1. «Математика» для першого класу загальноосвітніх навчальних закладів (автори – Ф.М. Рівкінд, Л.В. Оляницька – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012).
2. «Математика» для 2-го класу загальноосвітніх навчальних закладів (автори – Ф.М. Рівкінд, Л.В. Оляницька – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012).
3. Поліщук О. Рожеві окуляри міністра Табачника. «ЕКСПРЕС» 31 жовтня – 7 листопада 2013 року. С. 10.
4. Навчальні плани на підготовку бакалаврів, спеціалістів і магістрів різних спеціальностей, затверджені у 2010 – 2013 роках.

Summary: identified causes of university graduates' recent years competitiveness declination due to economic transformation in Ukraine and ways to its increase.

Key words: graduate's competitiveness; secondary education; Higher Education; curricula; Industry Standarts for Higher Education.

УДК 343.13; 336.227.1

*Копитко М.І., к.е.н., доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

У статті досліджено проблему рейдерства в Україні як одну з основних загроз національній безпеці та економічній безпеці підприємств-представників промислового сектору економіки. Увага зосереджена на взаємодії рейдерства та корупції на вітчизняному просторі, причинах рейдерських захоплень, структурі рейдерської групи та процесі її роботи. Рекомендовано як першочерговий захід з протидії рейдерства внести зміни до законодавства.

Ключові слова: рейдерство, загроза економічній безпеці, промислові підприємства.

Постановка проблеми. Рейдерство в Україні впродовж останніх років набуло загрозливих масштабів, що проявляється у значному негативному впливі на рівень національної безпеки. Від цієї проблеми страждає більшість вітчизняних представників великого та середнього бізнесу, в тому числі і промисловості, адже вони є потенційно привабливим об'єктом для недружніх поглинань. Тому особлива увага наукових досліджень повинна бути зосереджена на дослідженні даної проблеми, визначення особливостей, які притаманні недружнім поглинанням на території України та розроблення рекомендації для протидії цій загрозі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема рейдерства в Україні потребує ґрунтовних наукових досліджень, адже їй приділяється незначна увага серед науковців.

Ціль статті полягає у формуванні єдиного бачення проблеми розвитку рейдерства на вітчизняних теренах з визначенням впливу на сферу підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначено у праці [1, с. 31], вітчизняне рейдерство характеризується певними особливостями, які проявляються у тісному взаємозв'язку представників державної влади та корупції на різних рівнях, в тому числі в органах судової системи, правоохоронних органах та інших силових структур. Крім того, зазначено, що рейдерство не існує як окремий процес з отримання контролю над підприємством чи його власністю, а являється системою узгоджених дій і адміністративного впливу і прийняття «потрібних» рішень у судах, тобто залучається значна кількість допоміжних служб та організацій.

Допоміжним фактором у розвитку рейдерства є корупція. Завдяки домовленостям з «потрібними» людьми у Державних органах влади можна зумовити значний тиск зі сторони контролюючих органів. В окремих випадках державні чиновники здійснюють тиск на керівництво підприємства з метою змусити його продати товар визначеним особам за запропоновану ними ціну, яка в переважній більшості випадків, поступається ринковій в декілька разів. Іншою стороною з ініційованих таким чином перевірок є вивчення привабливості підприємства для рейдерів та отримання важелів його документації. Отримані внаслідок цього документи досить часто в подальшому використовуються як докази у відкритих за позовами рейдерів судових справах проти підприємства. У випадку, якщо ціна ймовірної вигоди для рейдера є значною, то й суми хабарів будуть захмарними. Причетними до корупції є й працівники правоохоронних органів, які за «винагороду» послаблюють рівень охорони на потрібному підприємстві, або «запізняться» на виклик на 1-2 години. Причетними до корупційних схем є й суди, адже при відкриті справи в інстанції не за місцем реєстрації підприємства є достатньо великі можливості схилити суддів на прийняття потрібного саме їм рішення.

Не можна оминати й той факт, що підприємство для свого захисту використовуватиме всі сили та ресурси, але, зазвичай, їх сума є обмеженою власними можливостями керівництва та сумою прибутку чи обігових коштів. Натомість рейдери, володіючи значними фінансовими коштами та зв'язками, перемагають у цій нерівній боротьбі.

Сприяють поширенню рейдерства та зацікавлені у результативності їх процесу фінансові компанії, які в подальшому скуповують значну частину активів або цілі захоплені підприємства на 40-50% дешевше за ринкову вартість.

Як зазначено у праці [2, с.101-102], найпривабливішим об'єктом для рейдерів є акціонерні товариства, власником яких є трудові колективи. Схилити власників акцій на їх продаж можна якщо на підприємстві є проблеми за виплатою заробітної плати та її рівень, навіть при відсутності заборгованості з її виплати, працівники потребую-

чи коштів погоджуються на продаж своїх акцій підприємства, при цьому за них їм пропонують, зазвичай, високі суми, які становлять декілька зарплат. Порівнюючи запропоновані суми та реальну ринкову вартість акцій, можна встановити факт, що вона у 5-6 разів вища номінальної, але у рази нижча за ринкову. У зв'язку з необізнаністю власників акцій та незнанні ситуації на ринку, рейдери скуповують ці акції. Інколи організуються показові купівлі акцій за надзвичайно високими цінами з метою повернення уваги акціонерів. Коли кількість бажаючих продавати акції зростає, то ціни різко знижують. З метою уникнення блокування придбаних таким чином акцій, вони переводяться на номінального утримувача або на офшорну компанію. Саме цей номінальний утримувач, а не рейдер, реєструється в реєстрі акціонерів. Ситуація вигідна тим, що унеможлиблює арешт цих акцій за претензіями до їхнього власника.

У випадку, якщо рейдер має на меті заволодіти лише майном підприємства, а не продовжувати здійснювати господарську діяльність захопленого підприємства, то зусилля спрямовуються на банкрутство об'єкта. Це стає можливим при умові скупку у дрібних кредиторів заборгованості підприємства і висунення йому вимог для негайного її погашення. Якщо сума боргу перевищує 300 мінімальних заробітних плат і її не сплачено протягом 3 місяців, то кредитор має право подати до суду з вимогою відкриття справи щодо банкрутства боржника.

Із описаних способів впливу рейдерів на підприємство можна з впевненістю сказати, що створення системи протидії цій загрозі вимагає значних зусиль у акціонерів і топ-менеджерів. Останні, як стверджують науковці А.О. Бурбело, Г.В. Козаченко [2, с. 115] досить часто є неготовими до протидії рейдерським захопленням, що зумовлене рядом причин:

- 1) недооцінка ймовірності рейдерського захоплення саме до вашого підприємства;
- 2) капіталомісткість протирейдерських заходів;
- 3) перебільшення чинника «особистих зв'язків» (надмірна впевненість у допомозі впливових чиновників);
- 4) другорядність сфери захисту бізнесу в обов'язках керівництва;
- 5) відсутність спеціальних знань із корпоративного захисту у топ-менеджерів;
- 6) неформованість внутрішньокорпоративної культури;
- 7) використання застарілих методів управління, що не відповідають вимогам сьогодення.

Запропонований перелік варто доповнити й відсутністю або формальним існуванням служби безпеки підприємств. Здебільшого, функції служби безпеки, якщо вона передбачена у організаційній структурі підприємства, є викривленими і фокусуються чи то на інформаційній сфері, чи на кадровій або інших. При цьому відсутнє чітке розуміння важливості здійснення діяльності даного підрозділу. Діяльність є хаотичною, без розроблення обов'язків працівників підрозділу, відсутністю внутрішньо-організаційних документів, які регламентують дану сферу, а також охоплення всіх видів діяльності та залучення всіх працівників.

Іншим моментом є ігнорування мажоритарних акціонерів. Топ - менеджмент, у більшості випадків, забуває, що їм також небайдужа доля підприємства і вони готові прикладати для цього зусилля. Використання їх інтелектуального та організаційного ресурсу дозволить покращити ситуацію в проблемній сфері та підняти корпоративний дух. Таких акціонерів в подальшому, практично не реально схилити до продажу акцій рейдерам.

У зв'язку з тим, що в період розпаду Радянського Союзу значна кількість підприємств була приватизована із порушеннями законодавства. При зверненні до державних органів за допомогою щодо відхилення рейдерського захоплення, будуть виявлені

ні всі недоліки діяльності, що в подальшому може призвести до оскарження результатів приватизації в суді.

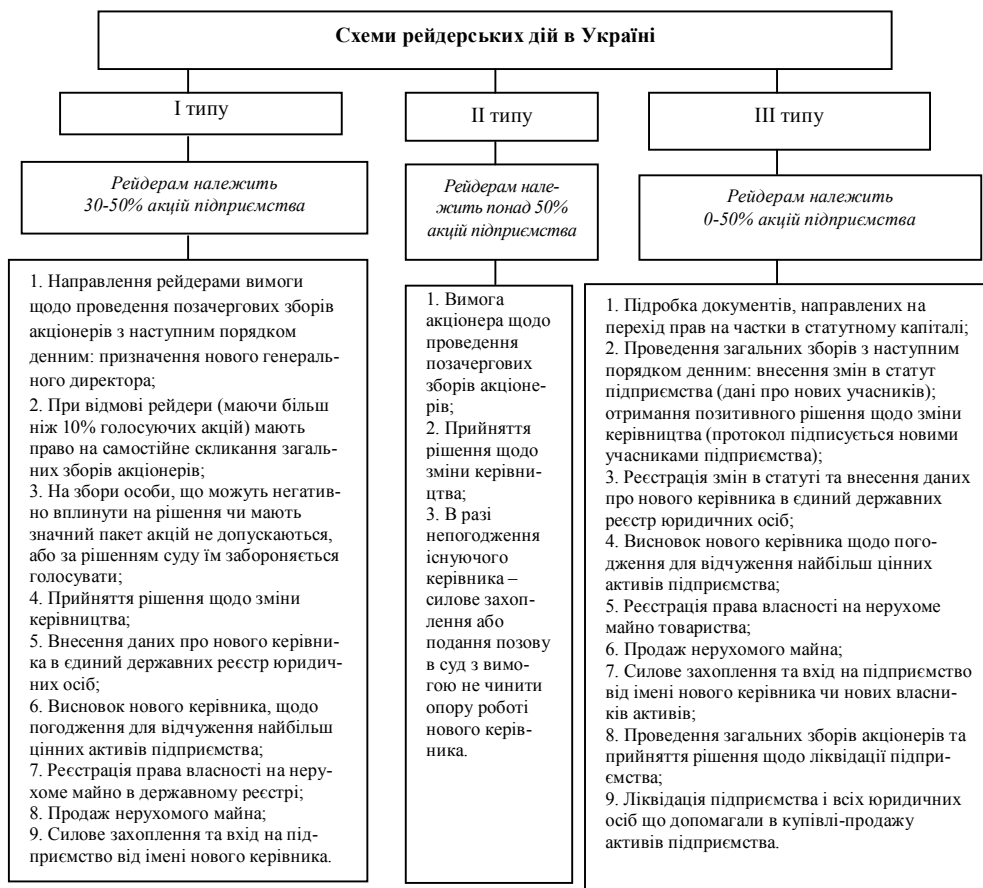
Варто зупинитися і на іншій проблемі, корені якої сягають у радянські часи – керівники підприємств. Досить поширеним є те, що підприємством незмінно керують одні і ті ж особи по 10 й більше років, при цьому, частина з них є вихованцями радянської управлінської школи, які просто не володіють чи не знають всіх тонкощів системи менеджменту XXI століття. Підтвердженням цього є те, що керівники часто ігнорують засідання суду у позовах щодо підприємства, не практикують звернення до висококваліфікованих юристів, не залучають аналітиків, фахівців з конкурентної розвідки, не вважають за необхідність не витратити кошти на консультаційні послуги. Все це тільки загострює увагу рейдерів на таких об'єктах.

Для формування системи протидії рейдерству вихідним фактором є чітке усвідомлення структури рейдерської групи та процесу її роботи. Структура є індивідуальною для кожного випадку та все ж таки окремі елементи є незмінними:

- 1) Керівники – здійснюють загальне керівництво та координують дії, ведуть переговори та домовленості з органами влади чи суб'єктами ринкових відносин. Поширеним способом рейдерства є здійснення ворожих дій через «своїх» керівників. Керівник – це особа, яка має значні повноваження та доступ до фінансів та активів, що зумовлює можливість їх використання, в тому числі неправомірного. Наприклад, керівник може сприяти вивезенню з підприємства цінного обладнання та майна як наслідок-підприємство знецінюється, а акції стають простими папірцями. Такий керівник може бути основою фінансових проблем підприємства, джерелом внутрішньо-корпоративного конфлікту тощо. Тому, кадрова безпека є одним з вагомих важелів захисту підприємства від рейдерських атак.
  - 2) відділ інформаційно-аналітичної роботи, який займається пошуком «рейд-придатних» підприємств, збором про них необхідної інформації, веде активну бізнес-розвідку;
  - 3) відділ PR – до його функцій належить здійснення заходів із організації зв'язків з громадськістю та урядовими структурами, інформаційний супровід проекту;
  - 4) юридичний відділ-формує правову сторону проекту, здійснює захист своїх інтересів в суді;
  - 5) залучені силові структури-використовуються для нападу на підприємство [3].
- Рейдерська атака ніколи не виникає спонтанно, їй передують тривала підготовка всіх учасників підприємства рейдера:

- 1) ведення бізнес-розвідки з метою пошуку відповідного об'єкта;
- 2) вивчення та аналіз зібраної інформації про об'єкт в розрізі керівництва, кадрового потенціалу, вартості активів, суми заборгованостей, структури акціонерного капіталу, статутні документи, результатів діяльності, контрагентів, наявності внутрішньо-корпоративних та міжкорпоративних конфліктів;
- 3) розробка стратегії захоплення із чітким аналізом дій в правовій та силовій сферах, PR, GR, адмінресурс;
- 4) визначення відповідальних осіб за всіма напрямками та етапами робіт, формування бюджету, створення проектної групи;
- 5) реалізація стратегії [3].

Найпоширенішими в Україні є три схеми рейдерських дій (рис.1).

Рис. 1. Схеми рейдерських дій в Україні. Джерело: побудовано автором на основі [4]

Отже, виникає проблема захисту підприємств. На практиці системна протидія рейдерству є тривалим трудомістким довготривалим процесом, який вимагає комплексного організування та залучення значної кількості учасників.

Варто зосередити увагу на тому, що протидію рейдерству підприємства ускладнює відсутність державного механізму попередження та нейтралізації цієї загрози національній економіці. Перш за все, необхідно прийняти ряд важливих нормативно-правових актів, які б дозволили сформувати комплекс вітчизняного корпоративного права. Доцільно врахувати думку науковців [2, с. 135; 5], які головними напрямками удосконалення законодавства вважають забезпечення пріоритетності:

- інтересів мажоритарних власників над інтересами міноритарних;
- інтересів інвесторів (акціонерів) над виконавчими органами правління;
- інтересів корпоративних власників над інтересами кредиторів підприємства, при цьому важливо обумовити умови, які дозволять гарантувати повернення боргу кредиторам і відсутність при цьому блокування роботи самого підприємства;
- інтересів кредиторів над інтересами інвесторів товариства.

Невирішеним на законодавчому рівні залишається врегулювання процесу корпоративних конфліктів. Так, першочерговим є визначення поняття даного виду конфлі-

ктів в нормативних документах. Це необхідно для можливості дифереціації конфліктних ситуацій, що виникають на підприємстві.

Невідкладного законодавчого обумовлення потребує термін позовної давності визнання процесу набуття права власності на об'єкт господарювання, що супроводжувався порушенням. Зокрема, в ряді європейських держав закріплено право *de minimis*, за яким враховується серйозність порушення та загрозу стабільності майнового обороту, суд може прийняти рішення про недоцільність визнання юридичної особи недійсною та дати можливість керівництву у певній термін виправити виявлені порушення [2, с.136].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином досліджено сферу нелегальної приватизації, фіктивного банкруства та рейдерства в Україні, що дозволяє зробити висновок про їх значний негативний вплив на рівень економічної безпеки підприємств промисловості, які є одними із найпривабливіших об'єктів для ворожих поглинань та захоплень. Наступним кроком у дослідженні даної проблеми повинно бути з'ясування шляхів протидії рейдерства з врахуванням міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Федоров А.Ю. Рейдерство и корпоративный шантаж (организационно-правовые меры противодействия). – Волтерс Клувер, 2010. – 286 с.
2. Рейдерство: витоки, процедури, способи запобігання: Монографія / О.А. Бурбело, Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов, С.О. Бурбело. МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – 184 с.
3. Сучасне українське рейдерство віртуозне і цілком законне. Роз'яснення експерта [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://antiraidер.ua/ucp_mod_ucp_sit_e_arts_show_298.html.
4. Максимович Г.М. Рейдерство: основні схеми здійснення та способи захисту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1732>.
5. Желнорович А.В. Рейдерство в России – показатель институционального дефицита российской экономики / А.В. Желнорович // Российская юстиция. – 2007. – № 8. – С. 15-23.

Summary. *This paper investigates the problem of raiding in Ukraine as one of the major threats to national security and economic security of industrial enterprises. The focus is on the interaction of raiding and corruption in the domestic space, causes of hostile takeover, raider group structure and process of its work. Recommended as a first measure to combat raiding with changes in legislation.*

Key words: *raid, the threat of economic security, industry.*

УДК 338.432: 330.341

Крисанов Д.Ф., д.е.н., професор

ДУ «Інституту економіки та прогнозування НАН України»

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

В статті систематизовано виклики та проблеми, породжені процесами глобалізації, інтернаціоналізації та європейської інтеграції у міжнародному і національному вимірах, а також стосовно специфіки аграрного сектора України. Розкрито механізми впливу процесів зовнішнього середовища на розвиток підприємств аграрного сектора. Розроблено пропозиції, спрямовані на вирішення гострих проблем та адекватної реакції на сучасні виклики з метою їх подолання й підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в мінливих економічних умовах.

Ключові слова: *глобалізація, аграрний сектор, наслідки і проблеми, механізми подолання викликів.*